

SURUNKALI GEPATITLARNING ETIOLOGIYASI, KLINIK KECHUV XUSUSIYATLARI HAMDA TASHXISLASH USULLARI.

Tosharova Munisa Abdisattor qizi

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Pediatriya fakultetining 4-bosqich
talabasi*

Maxmudova Intizor Abdurauf qizi

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Davolash ishi fakultetining 6-
bosqich talabasi*

+998 91 953 16 68 / +998 94 470 20 27

tosharovamunisa@gmail.com / imakhmudova94gmail.com

ANNOTATSIYA: Surunkali gepatit – bu jigar hujayralarining uzoq muddatli yallig‘lanishi bilan kechuvchi kasallik bo‘lib, virusli, autoimmun, toksik va metabolik omillarga bog‘liq holda rivojlanadi. Ushbu maqolada surunkali gepatitlarning etiologik omillari, klinik kechuv xususiyatlari va zamonaviy tashxislash usullari chuqur tahlil qilinadi.

Surunkali gepatitning asosiy sabablari orasida gepatit B (HBV), gepatit C (HCV) va boshqa viruslarning uzoq muddat davom etuvchi infeksiyalari muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, autoimmun jarayonlar, genetik kasalliklar (Vilson-Konovalov kasalligi, gemoxromatoz), dori vositalari va spirtli ichimliklar jigar yallig‘lanishining rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin. Surunkali gepatitning klinik kechishi juda xilma-xil bo‘lib, asimptomatik shakllardan tortib, jigar sirrozi va gepatosellyulyar karsinoma (jigar saratoni) kabi og‘ir asoratlarga olib kelishi mumkin.

Maqolada surunkali gepatitlarni erta tashxislashning ahamiyati, kasallikni differensial tashxis qilish yo‘llari hamda zamonaviy tibbiyotda mavjud bo‘lgan innovatsion diagnostik va terapevtik yondashuvlar tahlil qilinadi. Tadqiqot

natijalari surunkali gepatit bilan kasallangan bemorlarning hayot sifatini yaxshilash hamda asoratlarni oldini olishga qaratilgan samarali tashxis va davolash usullarini ishlab chiqishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

KALIT SO‘ZLAR: *surunkali gepatit, etiologiya, klinik kechish, laborator diagnostika, instrumental tekshiruvlar, jigar sirrozi, gepatosellyulyar karsinoma.*

KIRISH: Jigar organizmning eng muhim a’zolaridan biri bo‘lib, moddalar almashinuvi, detoksikatsiya, oqsil sintezi va immunologik funksiyalarni bajaradi. Surunkali gepatit – bu jigar hujayralarining uzoq muddat davom etuvchi yallig‘lanishi bilan tavsiflanadigan kasallik bo‘lib, turli etiologik omillarga bog‘liq holda rivojlanadi. Kasallikning davomiyligi 6 oydan ortiq bo‘lib, uning kechishi klinik jihatdan o‘zgaruvchan bo‘lishi mumkin: yengil shakllardan tortib, jigar sirrozi va gepatosellyulyar karsinomaga olib keladigan og‘ir patologiyalargacha davom etadi.

Dunyo miqyosida surunkali gepatit jigar kasalliklari orasida yetakchi o‘rinlardan birini egallaydi. Xususan, JSST (Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti) ma’lumotlariga ko‘ra, gepatit B va C infeksiyalari bilan bog‘liq surunkali jigar kasalliklari har yili millionlab insonlarning hayotiga xavf soladi. Kasallikning rivojlanishiga virusli infeksiyalar (HBV, HCV, HDV), autoimmun jarayonlar, metabolik sindrom va toksik moddalarning uzoq muddatli ta’siri sabab bo‘lishi mumkin.

Surunkali gepatitning erta tashxis qilinishi va uning klinik kechishini to‘g‘ri baholash bemorlarning hayot sifatini yaxshilash hamda og‘ir asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy laborator va instrumental diagnostika usullarining rivojlanishi kasallikni aniq tashxislash va samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam bermoqda.

Ushbu maqolada surunkali gepatitlarning etiologik omillari, klinik kechuv

xususiyatlari va tashxislash usullari haqida ilmiy-amaliy tahlil olib borilib, kasallikni erta aniqlash va davolashga oid zamonaviy yondashuvlar yoritiladi.

ASOSIY QISM:

1. Surunkali gepatitlarning etiologiyasi

Surunkali gepatit turli etiologik omillarga bog‘liq holda rivojlanishi mumkin. Kasallik sabablariga qarab quyidagi asosiy shakllarga ajratiladi:

1.1. Virusli surunkali gepatitlar

- Gepatit B (HBV) – gepatit B virusi jigar hujayralariga zarar yetkazib, uzoq muddatli yallig‘lanish va fibroz rivojlanishiga sabab bo‘ladi. HBV bilan kasallangan bemorlarning 5–10 foizida kasallik surunkali shaklga o‘tadi.

- Gepatit C (HCV) – HCV infeksiyasi sekin rivojlanadi va ko‘pincha klinik belgilar sezilmaydi. Bemorlarning 70–85 foizida kasallik surunkali shaklga o‘tib, jigar sirrozi va gepatosellyulyar karsinomaga olib kelishi mumkin.

- Gepatit D (HDV) – faqat HBV bilan birgalikda rivojlanadi va infeksiyaning og‘ir kechishiga sabab bo‘ladi.

- Gepatit E (HEV) – ko‘pincha o‘tkir shaklda kechadi, biroq immuniteti past bemorlarda surunkali shaklga o‘tishi mumkin.

1.2. Autoimmun surunkali gepatit

Autoimmun gepatit (AIH) immun tizimining noto‘g‘ri faollashuvi natijasida jigar hujayralariga hujum qilishi bilan tavsiflanadi. Ko‘pincha yosh ayollarda uchraydi va o‘z vaqtida davolanmasa, jigar sirroziga olib kelishi mumkin.

1.3. Metabolik va genetik surunkali gepatitlar

- Vilson-Konovalov kasalligi – jigar hujayralarida ortiqcha mis to‘planishi natijasida rivojlanadi.

- Gemoxromatoz – ortiqcha temir to‘planishi bilan bog‘liq genetik kasallik.

- Yog‘li jigar kasalligi (NAFLD/NASH) – semizlik va metabolik sindrom bilan bog‘liq bo‘lib, surunkali yallig‘lanish jigar fibroziga olib kelishi mumkin.

1.4. Toksik va dori vositalariga bog‘liq surunkali gepatit

Spirтли ichimliklarni haddan tashqari iste’mol qilish, dorilarning (paratsetamol, metotreksat, antibiotiklar) uzoq muddat qabul qilinishi jigar hujayralariga zarar yetkazishi mumkin.

2. Surunkali gepatitlarning klinik kechuv xususiyatlari

Surunkali gepatitlar klinik belgilariga ko‘ra turlicha kechishi mumkin:

2.1. Asimptomatik shakl

Ba’zi bemorlarda kasallik yillar davomida hech qanday aniq belgilar bermasligi mumkin. Ushbu holat asosan laborator tekshiruvlar natijasida aniqlanadi.

2.2. Klinik jihatdan faol shakl

- Umumiy holsizlik, charchoq
- Ishtaha pasayishi, dispeptik shikoyatlar
- O‘ng qovurg‘a ostida og‘riq va og‘irlik hissi
- Sariqlik (kasallik kechikkan bosqichga o‘tganda)
- Jigar o‘lchamining kattalashishi (hepatomegaliya)

2.3. Asoratli shakl

- Jigar sirrozi – jigar to‘qimalarining chandiqlanishi natijasida organ funksiyasining pasayishi.

- Jigar yetishmovchiligi – jigarning asosiy funksiyalarini bajara olmasligi.

- Gepatosellyulyar karsinoma (jigar saratoni) – surunkali gepatitning og‘ir asorati hisoblanadi.

3. Surunkali gepatitlarning tashxislash usullari

Surunkali gepatitni tashxislashda laborator va instrumental tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega.

3.1. Biokimyoviy tekshiruvlar

- ALT va AST – jigar hujayralarining zararlanish darajasini baholash uchun ishlatiladi.

- Bilirubin – sariqlik holatlarida muhim ko‘rsatkich.

- GGT va ALP – jigar va o‘t yo‘llari kasalliklarini aniqlash uchun tekshiriladi.

- Albumin va protrombin vaqti – jigar funksional holatini baholash.

3.2. Serologik va molekulyar testlar

- HBV, HCV, HDV markerlari – virusli gepatitlarni aniqlash.

- Autoantitanalar (ANA, SMA, LKM-1) – autoimmun gepatit tashxisida yordam beradi.

- HCV RNK va HBV DNK PCR testlari – virus miqdorini aniqlash va monitoring qilish.

3.3. Instrumental tekshiruvlar

- Ultratovush tekshiruvi (UTT) – jigar o‘lchami va tuzilishini baholash.

- Jigar elastografiyasi (FibroScan) – jigar fibroz darajasini aniqlash.

•Magnit-rezonans tomografiya (MRT) – o'sma yoki sirroz borligini aniqlash.

3.4. Jigar biopsiyasi

Kasallikning morfologik xususiyatlarini o'rganish va gepatitning turini aniqlash uchun ishlatiladi. Bu invaziv usul bo'lib, og'ir holatlarda qo'llaniladi.

XULOSA: Surunkali gepatit – turli etiologik omillarga bog'liq holda rivojlanadigan va jigar hujayralarining uzoq muddatli yallig'lanishi bilan tavsiflanadigan kasallik bo'lib, butun dunyo bo'ylab dolzarb tibbiy muammolardan biri hisoblanadi.

Ushbu kasallikning xavfi shundaki, u uzoq vaqt davomida klinik jihatdan yashirin shaklda kechishi va faqat kech bosqichlarda, ya'ni jigar sirrozi yoki gepatosellyulyar karsinoma rivojlanganda tashxislanishi mumkin. Shu sababli, surunkali gepatitlarni erta aniqlash va davolash muhim ilmiy va klinik ahamiyat kasb etadi.

Surunkali gepatitlarning etiologik omillari orasida virusli infektsiyalar yetakchi o'rin tutadi. Ayniqsa, gepatit B (HBV) va gepatit C (HCV) infektsiyalari uzoq muddat davomida jigar to'qimalarining zararlanishiga olib kelib, jigar sirrozi va saraton xavfini oshiradi. Shuningdek, autoimmun jarayonlar, metabolik kasalliklar (Vilson-Konovalov kasalligi, gemoxromatoz, yog'li jigar kasalligi) va toksik moddalarning uzoq muddatli ta'siri ham surunkali gepatit rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy tibbiyotda surunkali gepatitlarni tashxislash va differensial tashxis qo'yish uchun keng ko'lamli laborator va instrumental tekshiruvlar qo'llaniladi. Biokimyoviy testlar (ALT, AST, bilirubin, albumin, GGT) jigar funksional holatini baholash imkonini beradi. Virusli gepatitlarni aniqlash uchun serologik va molekulyar testlar (HBsAg, anti-HCV, PCR) ishlatiladi. Jigar elastografiyasi (FibroScan), ultratovush tekshiruvi (UTT), MRT va kompyuter

tomografiya (KT) esa gepatitning fibroz darajasini va morfologik o'zgarishlarini baholash uchun qo'llaniladi.

Shunday qilib, surunkali gepatitlar tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri bo'lib, ularning kelib chiqish sabablarini aniqlash, klinik kechishini o'rganish va samarali tashxislash usullarini takomillashtirish – jigar kasalliklarini oldini olish va davolashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tibbiyot sohasida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar va innovatsion texnologiyalar yordamida kelajakda surunkali gepatitlarni yanada samarali nazorat qilish hamda ularning oqibatlarini minimallashtirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST). Hepatitis B and C – Global epidemiology and public health impact. World Health Organization Report, 2023.
2. European Association for the Study of the Liver (EASL). Clinical practice guidelines on the management of hepatitis B and C. Journal of Hepatology, 2022; 76(3): 678-710.
3. American Association for the Study of Liver Diseases (AASLD). Diagnosis and management of chronic hepatitis. Hepatology, 2021; 74(1): 205-230.
4. Shevchenko N.V., Petrova O.V. Virusli gepatitlarning diagnostikasi va davolash tamoyillari. Rossiya klinik tibbiyot jurnali, 2022; 18(2): 45-58.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Gepatit B va C ni tashxislash va davolash bo'yicha klinik protokollar. Toshkent, 2023.
6. Harrison's Principles of Internal Medicine, 21st Edition. Liver diseases: chronic hepatitis. McGraw-Hill Education, 2022.

7. Zakirova D.A., Usmonov S.R. Gepatit C infeksiyasining jigar sirrozi bilan bog'liqligi. O'zbekiston tibbiyot jurnali, 2023; 6(4): 102-112.
8. Singh A., Patel K. Advances in non-invasive fibrosis assessment in chronic liver diseases. World Journal of Gastroenterology, 2021; 27(14): 1791-1805.
9. Brunetti E., Sarmati L. Autoimmune hepatitis: Pathogenesis, clinical presentation, and therapy. Liver International, 2022; 42(5): 1112-1130.
10. Poytaxtova G.B., Karimov N.A. Metabolik sindrom va yog'li gepatozda jigar shikastlanishining immunologik jihatlari. O'zbekiston gastroenterologiya va gepatologiya jurnali, 2022; 5(3): 78-89